

ทัศนะแบบอนุमानความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ของไมเคิล ไทย์¹

Michael Tye's Inferential view on animal consciousness

วีรวุฒิ เจริญภูมิ²

Weerawut Rainmanee

[Received:25/02/2567 Revised:15/04/2567 Accepted:16/04/2567]

บทคัดย่อ

ข้อถกเถียงเรื่องสภาวะความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์แบ่งได้เป็นสองแนว ได้แก่ แนวที่ใช้ การอ้างเหตุผลแบบไม่อนุमानความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ เชื่อว่าสภาวะจิตของสัตว์สามารถรับรู้ได้โดยตรง เนื่องจากสภาวะจิตของสัตว์สามารถสังเกตได้จากการเคลื่อนไหวและการมีปฏิสัมพันธ์ของสัตว์ต่อสิ่งอื่น และแนวที่ใช้การอ้างเหตุผลแบบอนุमानความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ เชื่อว่า สภาวะจิตของสัตว์สามารถอนุमानได้จากพฤติกรรม ไมเคิล ไทย์ (2017) สนับสนุนแนวการอ้างเหตุผลแบบที่สองเชื่อว่า จิตของสัตว์สามารถอนุमानได้จากพฤติกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากพฤติกรรมการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองที่แตกต่างกันต่อสถานการณ์แบบเดียวกัน ในบทความนี้จะวิเคราะห์และสนับสนุนทัศนะของไทย์ด้วยการอ้างเหตุผลสองประการ ได้แก่ หนึ่ง ความสามารถในการเรียนรู้และใช้ประสบการณ์ในอดีตเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันของสัตว์ แสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความรู้สึกรู้ตัว และสอง สัตว์ที่มีการเรียนรู้เพื่อหลบหลีกสถานการณ์ที่เคยก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บเป็นสัตว์ที่มีความรู้สึกรู้ตัว เนื่องจากพวกมันปกป้องร่างกายของตนเองเพื่อไม่ให้มีประสบการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอีกครั้ง

คำสำคัญ : ความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์, ความรู้สึกรู้ตัวแบบปรากฏการณ์, พฤติกรรมการเรียนรู้

Abstract

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเรื่อง “ทัศนะแบบอนุमानความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ของไมเคิล ไทย์” ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Master's Student, Department of Philosophy, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

There are two main views regarding arguments for animal consciousness: the non-inferential view and the inferential view. While the former holds that we can perceive animal mental states directly because they are observable in their movements and interactions with others, the latter, defended by Michael Tye (2017), holds that animal mental states must be inferred from their behaviour. Tye argued that animal consciousness could be inferred from learning behaviour since animals can act differently in the same situation. This paper aims to analyze and defend Tye's view based on two arguments. First, the ability of animals to learn from past experiences and apply that knowledge to guide present actions suggests that animals are conscious. Second, animals that learn to avoid situations causing previous pain demonstrate consciousness, as they actively seek to protect their bodies from further harm.

Keywords: *Animal consciousness, Phenomenal consciousness, Learning behaviour,*

บทนำ

“ดูนั่นสิ ตุ่นปากเปิดกำลังว่ายน้ำลงไปเอาอาหารในน้ำ” “ปู่เสฉวนตัวนั้น กำลังย้ายตัวเองไปอยู่ในเปลือกหอยชั้นใหม่” “ปลาหมึกสามารถไขเกลียวของฝาขวดโหลได้ด้วยนะ มันฉลาดมาก” สารคดีสัตว์โลกทั้งหลายต่างรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความสามารถ พฤติกรรม และกายวิภาคของสัตว์ แต่ละชนิด เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่พวกมันแสดงออกมาให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพวกมันมีการล่าเหยื่อ หาคู่ หรือสร้างที่พักอาศัยอย่างไร แต่มนุษย์อาจมิได้รับรู้ต่อสิ่งที่พวกมันแสดงออกมาทั้งหมด เพราะมนุษย์รับรู้ได้ภายใต้เงื่อนไขของการรับผัสสะในแบบมนุษย์ สัตว์แต่ละชนิดต่างมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป นักพฤติกรรมสัตว์พยายามวิเคราะห์และตีความพฤติกรรมของสัตว์ เพื่อหาสาเหตุว่าเหตุใดพวกมันถึงแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น อย่างไรก็ตามการหาคำตอบว่าการตีความพฤติกรรมแบบใดถูกต้องนั้นค่อนข้างยาก เพราะมนุษย์ไม่มีประสบการณ์แบบสัตว์ เช่น ประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงเปลือกหอยของปูเสฉวน ประสบการณ์การหาสิ่งของจากการดมกลิ่นของสุนัข หรือประสบการณ์การวางไข่ของตัวต่อ ฯลฯ ในบทความนี้จะแสดงให้เห็นว่าหลักฐานทางกายวิภาคและพฤติกรรม สามารถยืนยันการมีสภาวะจิตของสัตว์ได้ การศึกษาสภาวะจิตของสัตว์นั้นมีหลายด้าน เช่น ด้านอารมณ์ (emotion) ด้านการคิด (metacognition)

และด้านความรู้สึกรู้ตัว (consciousness) โดยบทความนี้จะอธิบายสภาวะจิตเฉพาะด้านความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ (animals consciousness)³

ข้อถกเถียงทางปรัชญาเรื่องสภาวะจิตของสัตว์แบ่งได้เป็นสองแนวคิดหลัก⁴ แนวคิดแรก เรียกว่า “ทัศนะแบบไม่อนุมานความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์” (Non-inferential view on animal consciousness) เชื่อว่าสภาวะจิตของสัตว์สามารถรับรู้ได้โดยตรง เนื่องจากสภาวะจิตของสัตว์สามารถสังเกตได้จากการเคลื่อนไหวและการมีปฏิสัมพันธ์ของสัตว์ต่อสิ่งอื่น เช่น เมื่อเราเห็นงูอนาคอนดาเลื้อยไล่ตามหนู เรากำลังเห็นสภาวะจิตของงูอนาคอนดาที่กำลังล่าเหยื่อ แต่เมื่อเราได้ยินเสียงของวิทยุ เราไม่เห็นสภาวะจิตของวิทยุ⁵ สภาวะจิตของสัตว์จึงสามารถรับรู้ได้แบบสามัญสำนึก ทัศนะนี้จึงเชื่อว่าไม่พบปัญหาในการยืนยันสภาวะจิตของสัตว์

(Searle, 1994; Jamieson, 1998) แนวคิดที่สองเรียกว่า “ทัศนะแบบอนุมานความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์”

(Inferential view on animal consciousness) เห็นตรงข้ามกับแนวคิดแรก เชื่อว่าเราไม่สามารถรับรู้สภาวะจิตของสัตว์ได้โดยตรง การพิจารณาว่าสัตว์ชนิดใดบ้างมีสภาวะจิต ต้องศึกษาจากพฤติกรรมของพวกมัน

(Tye, 2017) ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดแบบแรกคลุมเครือ เนื่องจากสภาวะจิตของสัตว์ไม่สามารถรับรู้ได้แบบสามัญสำนึก ตัวอย่างเช่น เมื่อนักชีววิทยาค้นพบมดที่ติดเชื้อรา “โอฟิโอคอร์ดyceps ยูนิลาเทราลิส”

(*Ophiocordyceps unilateralis*) มดที่ติดเชื้อดังกล่าว จะถูกควบคุมโดยเชื้อราปรสิตบังคับร่างกายให้เดินไปยังจุดที่มีความชื้น เนื่องจากความชื้นเอื้อต่อการเจริญเติบโตของเชื้อรา ซึ่งส่วนมากเป็นบริเวณใต้ต้นไม้หรือใบไม้ เมื่อพบจุดชื้นแล้วเชื้อราปรสิตจะบังคับร่างกายมดให้กัดไปที่ก้านหรือใบไม้ของต้นไม้ที่ชื้นๆ และเกาะอยู่แบบนั้น โดยเชื้อราจะกินอวัยวะภายในตัวมดเป็นอาหาร และจะเจริญเติบโตพร้อมกับงอกออกมาในบริเวณส่วนหัวของมด จากนั้นก็จะยิงสปอร์ออกมาเพื่อสืบพันธุ์ต่อไป (Andersen et al., 2009) จากการศึกษาข้างต้นสิ่งที่เราเห็นเกี่ยวกับมดคือ พฤติกรรมและร่างกายของมัน แต่เราไม่รู้ว่าในขณะที่ร่างกายของมดกำลังเดินนั้นมีสภาวะจิตของเชื้อราหรือมีสภาวะจิตของมด ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าสภาวะจิตไม่

³ บทความนี้ใช้คำว่า “สภาวะจิต” มีความหมายเดียวกับกับ “ความรู้สึกรู้ตัว” หมายถึง การมีความรู้สึกรู้ตัวต่อการสัมผัสหรือ ประสบการณ์ต่อโลก เช่น การสัมผัสมองเห็นสีกลิ่นรสของสิ่งมีชีวิตในป่า การรับประสบการณ์ต่อความรู้สึกเจ็บ

⁴ แอนดรูว์สแบ่งการยืนยันสภาวะจิตของสัตว์เป็นสองแนวคิด ได้แก่ ทัศนะแบบไม่อนุมานความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ และ ทัศนะแบบอนุมานความรู้สึกรู้ตัวของสัตว์ (Andrews, 2015)

⁵ จอห์น เซิร์ลเชื่อว่าสภาวะจิตของสิ่งอื่นนั้นสามารถรับรู้ได้โดยตรง เช่น สัตว์มีสภาวะจิต และวิทยุไม่มีสภาวะจิต อีกนัยหนึ่งเขาเชื่อว่าการยืนยันว่าสิ่งใดมีสภาวะจิต มนุษย์สามารถรับรู้ได้จากสามัญสำนึก (commonsense) ไม่จำเป็นต้องอนุมานสภาวะจิตจากพฤติกรรม (Searle, 1994)

สามารถรับรู้ได้โดยตรง ผู้วิจัยจึงรับสมมติฐานของแนวคิดที่สองที่เห็นว่า พฤติกรรมสามารถอนุมานสภาวะจิตของสัตว์ได้

ไมเคิล ไทย์ มีแนวคิดแบบทศนะแบบอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ ไทย์เห็นว่าเราสามารถศึกษาความรู้สึกตัวของสัตว์จากหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งกายวิภาค และพฤติกรรมของสัตว์ เช่น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์น้ำ แมลง และสัตว์เซลล์เดียว แล้วนำหลักฐานมาวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมของสัตว์ชนิดใดบ้าง ที่อนุมานได้ว่ามีความรู้สึกตัว การศึกษาของเขามีประเด็นสำคัญที่ทำให้เห็นว่าหลักฐานเชิงประจักษ์ของสัตว์นั้นจำเป็นและเพียงพอที่จะยืนยันความรู้สึกตัว โดยต้องศึกษาหลักฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของสัตว์แต่ละชนิดเป็นกรณีไป เช่น เมื่อศึกษาความรู้สึกตัวของแมลง ไม่ควรสรุปว่าแมลงเป็นกลุ่มสัตว์ที่มีความรู้สึกตัวหรือไม่มีความรู้สึกตัว เพราะแมลงมีหลายชนิด มีโครงสร้างทางร่างกาย พฤติกรรมและการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ผู้ศึกษาควรศึกษาพฤติกรรมแมลงเฉพาะชนิดนั้น และสรุปว่า แมลง A มีความรู้สึกตัว เพราะแสดงพฤติกรรม X หรือ แมลง B ไม่มีความรู้สึกตัว เพราะไม่แสดงพฤติกรรม X ในบทความนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดของไทย์ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีหลักฐานทางพฤติกรรมที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ตามข้อเสนอของไทย์

บทความนี้แบ่งเป็นสองส่วน ในส่วนแรกจะอธิบายการอ้างเหตุผลหลักสองการอ้างเหตุผลของไทย์ที่ใช้สนับสนุนทศนะแบบอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ ได้แก่ การอ้างเหตุผลเรื่องการเปรียบเทียบพฤติกรรมของมนุษย์กับสัตว์และการอ้างเหตุผลเรื่องพฤติกรรมเรียนรู้ การอ้างเหตุผลแรกเพื่อสนับสนุนการยืนยันว่าพฤติกรรมของสัตว์ที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวได้ ต้องใช้วิธีการเปรียบเทียบพฤติกรรมของสัตว์กับพฤติกรรมมนุษย์ เนื่องจากการตอบสนองของมนุษย์และสัตว์เหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน การอ้างเหตุผลที่สองเรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้ ไทย์อ้างว่าเฉพาะพฤติกรรมที่มีลักษณะของการเรียนรู้เท่านั้น จึงจะเป็นพฤติกรรมที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ เนื่องจากพฤติกรรมที่มีลักษณะการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมตอบสนองที่หลากหลายในสถานการณ์แบบเดียวกัน ในส่วนที่สองของบทความจะวิเคราะห์ข้อวิจารณ์หลักสองข้อ ที่มีต่อการอ้างเหตุผลของไทย์ ได้แก่ ข้อวิจารณ์ต่อทฤษฎีวิวัฒนาการ (evolution theory) ของชาร์ล-ดาร์วิน (Darwin, 1859) และข้อวิจารณ์เรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว (unconscious learning) (Andrews, 2015, pp. 57) ข้อวิจารณ์แรกเกิดจากการรับสมมติฐาน ทฤษฎีวิวัฒนาการในการอ้างเหตุผลของไทย์เอง ผู้วิจัยจะปรับการอ้างเหตุผลของไทย์เสียใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่าการยืนยันสภาวะความรู้สึกตัวของสัตว์ในทศนะของไทย์ มีจำเป็นต้องรับสมมติฐานของทฤษฎีวิวัฒนาการ ส่วนข้อวิจารณ์ที่สองต่อการอ้างเหตุผลเรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้นั้น มีตัวอย่างแย้งต่อการอ้างเหตุผลดังกล่าวได้แก่ กรณีพฤติกรรมการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว หาก

พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้แบบนี้เป็นไปได้ ก็จะทำให้การอ้างเหตุผลที่สองของไทยไม่มีน้ำหนักเพียงพอ แต่ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของสัตว์เป็นพฤติกรรมแบบมีความรู้สึกตัวด้วยเหตุผลสองประการ เหตุผลประการแรก ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าสัตว์หลายชนิดมีความรู้สึกตัว ถ้าสัตว์เหล่านั้นมีความสามารถในการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต และใช้ประสบการณ์ดังกล่าวตอบสนองต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน เหตุผลประการที่สอง ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าสัตว์หลายชนิดมีความรู้สึกตัว ถ้าสัตว์เหล่านั้นมีพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่ออาการบาดเจ็บทางร่างกาย เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมกรรมการปกป้องร่างกาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความรู้สึกตัวหรือประสบการณ์ต่อความรู้สึกเจ็บ ในขณะที่เดียวกันก็มีสัตว์บางชนิดที่ไม่มีความรู้สึกตัว เพราะมันไม่มีการปกป้องร่างกายของตนเอง

1.) การอ้างเหตุผลเรื่องความรู้สึกตัวของสัตว์ในทัศนะไมเคิล ไทย

เมื่อศึกษาเรื่องจิตของสัตว์ คำถามที่สำคัญ คือ หลักฐานเชิงประจักษ์แบบใดเพียงพอที่จะยืนยันความรู้สึกตัวของสัตว์ หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสัตว์แบ่งได้เป็นสองแบบได้แก่ หลักฐานทางกายวิภาค และหลักฐานทางพฤติกรรม ไทยเห็นว่าหลักฐานทั้งสองแบบเพียงพอต่อการยืนยันความรู้สึกตัวของสัตว์โดยใช้การอ้างเหตุผลหลักสองการอ้างเหตุผล การอ้างเหตุผลแบบเปรียบเทียบพฤติกรรมของมนุษย์กับสัตว์และการอ้างเหตุผลเรื่องพฤติกรรมเรียนรู้ การอ้างเหตุผลแรกเป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ไทยเห็นว่าเราสามารถใช้อุบายของพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเกณฑ์การเปรียบเทียบได้ เพราะมนุษย์และสัตว์มีการตอบสนองที่เหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แม้ว่ามนุษย์กับสัตว์จะมีร่างกายที่แตกต่างกัน คำถามถัดมา คือพฤติกรรมแบบใดที่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการยืนยันความรู้สึกตัวของสัตว์ ไทยจึงเสนอการอ้างเหตุผลที่สองเรื่องพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ว่า หลักฐานพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่จำเป็นและเพียงพอต่อการยืนยันความรู้สึกตัวของสัตว์ ผู้วิจัยจะอธิบายการอ้างเหตุผลทั้งสองการอ้างเหตุผลดังต่อไปนี้

1.1 การอ้างเหตุผลเรื่องการเปรียบเทียบพฤติกรรมของมนุษย์กับสัตว์

ลองจินตนาการว่าเรากำลังล่องเรือไปในแม่น้ำอะเมซอน รอบข้างแม่น้ำเต็มไปด้วยสิ่งมีชีวิต ป่าไม้เขียวชะอุ่ม และแม่น้ำใสสะอาด เรามีความรู้สึกตัวว่าไปไม่ไกลหนึ่งกำลังร่วงลงสู่น้ำ เรามีความรู้สึกตัวว่าอากาศเย็นในขณะที่กำลังล่องเรือ และเรามีความรู้สึกตัวต่อการมองเห็นงูนาคอนดาอยู่บนต้นไม้ใหญ่ ซึ่งถือว่าเราโชคดี เพราะงูนาคอนดาเป็นสัตว์โตนั่งประจำป่าอะเมซอน ความรู้สึกตัวที่เกิดขึ้นในระหว่างการล่องแม่น้ำอะเม

ซอน เรียกว่า “ความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์”⁶ หรือการมีประสบการณ์ต่อการล่องเรือในแม่น้ำอะเมซอน มนุษย์เห็นโลกในแบบของมนุษย์ งูนาคอนดำและสัตว์ต่างๆก็รับรู้โลกในแบบของพวกมันเช่นกัน เนื่องจากสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดมีอวัยวะรับผัสสะที่ใช้รับรู้โลกแตกต่างกัน วิทยาศาสตร์ปัจจุบันรับสมมุติฐานว่าสัตว์หลายชนิดมีการรับรู้โลกในแบบของพวกมัน การเป็นสุนัขสามารถดมกลิ่นได้ดีกว่าการเป็นมนุษย์ สมมุติฐานนี้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง จากกรณีที่ตำรวจฝึกสุนัขเค-ไนน์ (K9) แทนการฝึกมนุษย์หรือจระเข้ในการดมกลิ่นหาสารเสพติดและระเบิดในสนามบิน เนื่องจากสุนัขมีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ในแบบที่สามารถได้กลิ่นในสิ่งที่มนุษย์ไม่ได้กลิ่น การศึกษาพฤติกรรมการดมกลิ่นของสุนัข เปรียบได้กับการทดลองทางความคิด เรื่องห้องของแมรีในงานของ แฟรงค์ แจ็คสัน (Jackson, 1986) มนุษย์มีความรู้ว่าสุนัขดมกลิ่นได้ หลากหลาย และมีความรู้เรื่องกายวิภาค พฤติกรรมต่างๆของมัน เหมือนกับแมรีที่อยู่ในห้องขาค่า ที่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีสี่ต่างๆ เมื่อแมรีเปิดประตูมาสู่โลก แมรีมีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ต่อการเห็นสี่ต่างๆต่อโลกภายนอกประตู ผู้ศึกษาเรื่องจิตของสัตว์เปรียบเสมือนแมรีที่มีความรู้เรื่องกายวิภาคและ พฤติกรรมสัตว์ แต่ผู้ศึกษาไม่มีทางที่จะได้เปิดประตูเพื่อเห็นว่ามูมมองต่อโลกหรือความรู้สึกตัวแบบ ปรากฏการณ์ของสัตว์เป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามการอ้างว่าสัตว์มีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ จะพบข้อ วิเคราะห์ของทัศนะแบบวิมตินิยม (Skepticism) เรื่องจิตของสัตว์ ทัศนะนี้เชื่อว่าสัตว์ไม่มีสภาวะจิต เช่น เดสการ์ตและคาร์รัทเธอร์ (Descartes, 1991; Carruthers, 2000) เชื่อว่าสัตว์มีลักษณะเป็นเครื่องจักร (automata) เพราะสัตว์ไม่มีความสามารถในการคิด หากเปรียบผู้ศึกษาจิตของสัตว์กับแมรี ทัศนะแบบวิมตินิยมจะเห็นว่า แมรีไม่จำเป็นต้องออกจากห้องเพื่อเห็นว่าสุนัขเคไนน์มีความรู้สึกตัวแบบใด เพราะสิ่งนอก ประตูหรือจิตของสัตว์ทั้งหลายนั้นไม่มีอยู่จริง ไม่มีประสบการณ์ต่อโลก ไม่มีสภาวะจิตภายในของสุนัขเคไนน์เมื่อมันดมกลิ่น สุนัขเคไนน์เหมือนกับเครื่องตรวจจับระเบิดในสนามบิน ต่างกันเพียงแค่มันเดินได้ และ เหาได้ คำถามสำคัญๆของประเด็นนี้คือ เมื่อเราเห็นสุนัขดมกลิ่น หรือ ปูเสฉวนเลือกเปลือกหอย ฯลฯ สัตว์ เหล่านี้มีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์หรือไม่ ในการแสดงออกพฤติกรรมเหล่านั้น

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับไทย่ว่าสัตว์หลายชนิดมีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ เนื่องจากสามารถใช้หลักฐานทั้งสองแบบอธิบายได้ แต่ต้องพิจารณาร่วมกันเสมอ หลักฐานทางกายวิภาคเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รู้ว่าสัตว์มีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ ไทยยกตัวอย่างเรื่องเหยี่ยวเครสเทล (krestels) กับหนูโวลส์ (voles) ดวงตาของเหยี่ยวมีการมองเห็นแบบเตตระโครเมท (tetrachromats) หมายถึง มีเซลล์รับแสง 4 สี ในขณะที่มนุษย์มีการมองเห็นแบบไตรโครเมท (trichromats) หมายถึง มีเซลล์รับแสง 3 สี (สัตว์ปีกหลายชนิดมีการ

⁶ เนต บล็อกได้เสนอโมเดลของความรับรู้ตัว 2 แบบ ได้แก่ 1.) ความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ (phenomenal consciousness) หมายถึง การรับผัสสะ การรับประสบการณ์ 2.) ความรู้สึกตัวแบบเข้าถึง (access consciousness) หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงตัวแทนข้อมูลที่อยู่ในจิต หรือ การคิด โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะโมเดลความรู้สึกตัวแบบแรกเท่านั้น (Block, 1995)

มองเห็นแบบเตตระโครแมท) เขี่ยวจึงมีความสามารถในการมองเห็นสีได้มากกว่ามนุษย์ นั่นคือ ปัสสาวะของหนูโวลส์ที่สะท้อนแสงพระอาทิตย์ เขี่ยวจึงล่าหนูได้แม้ว่าจะบินอยู่สูงก็ตาม (Koivula et al., 1999 as cited in Tye, 2017, pp.6-7) หลักฐานทางกายวิภาคจึงเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าเขี่ยวและสัตว์ปีกหลายชนิดมีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ในการมองเห็นโลกที่มีสีสนมากกว่ามนุษย์ เช่นเดียวกับสุนัขเคโนนั้นมีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ต่อการดมกลิ่นได้หลากหลายกว่ามนุษย์ การเชื่อว่าสัตว์ไม่มีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์แบบทัศนวิมตินิยม ต้องพิสูจน์ว่าการดมกลิ่นระเบิดและสารเสพติดของสุนัขที่สามารถระบุตำแหน่งได้จริง และ การมองเห็นสีที่หลากหลายของเขี่ยวเครสเทลซึ่งสามารถล่าหนูโวลส์บนพื้นดินได้ ทั้งสองเกิดขึ้นแบบไม่มีสภาวะจิตได้อย่างไร

แม้หลักฐานทางกายวิภาคจะแสดงให้เห็นว่าวัยวะของสัตว์มีส่วนทำให้รู้ว่าสัตว์มีมุมมองของโลกในแบบของพวกเขา แต่หลักฐานทางกายวิภาคเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอต่อการอนุมาน ความรู้สึกตัวของสัตว์ สมมติว่ามนุษย์มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถไปเยือนดวงดาวได้หลายดวง พิสูจน์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดาราศาสตร์ ชีววิทยา และปรัชญาภาคพื้นทวีป ไปสำรวจดาวดวงหนึ่ง แล้วพบซาก หุ่นยนต์มนุษย์คล้ายกับหุ่นยนต์ที่มีบนโลกของเรา พิสูจน์ใช้เครื่องมือผ่าเพื่อดูโครงสร้างภายใน แต่โครงสร้างภายในของหุ่นนั้นแปลกประหลาด และมีความซับซ้อนต่างจากหุ่นยนต์บนโลก คำถามที่สำคัญของประเด็นนี้คือ พิสูจน์จะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งที่ค้นพบนั้นมีความรู้สึกตัว ผู้วิจัยเห็นว่าพิสูจน์ไม่สามารถรู้ได้ ถ้าหุ่นยนต์ตัวนี้ไม่กลับมาทำงานตามปกติหรือไม่กลับมามีชีวิต เพราะหลักฐานทางกายวิภาคเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของหุ่นยนต์ การศึกษาความรู้สึกตัวของสัตว์ก็มีลักษณะเช่นนี้ หลักฐานทางกายภาพเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องหาหลักฐานอื่นเพิ่มเติม นั่นคือ หลักฐานทางพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมของสัตว์นั้นมีหลากหลายและแตกต่างจากมนุษย์มากเช่น พฤติกรรมการเปลี่ยนผ่านจากนอนกลายเป็นดักแด้ ตักแตนตัวเมียกินตักแตนตัวผู้ขณะผสมพันธุ์ ปูสามารถลอกคราบ ฯลฯ แล้วพฤติกรรมสัตว์แบบใดบ้างที่จะอนุมานได้ว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว

ไทย์เสนอวิธีการหาพฤติกรรมที่เพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ คือ การเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมมนุษย์กับสัตว์ เขาเชื่อว่าแม้ว่าระบบประสาทและโครงสร้างทางร่างกายระหว่างมนุษย์กับสัตว์จะมีความแตกต่างกันมาก แต่เราสามารถยืนยันได้ว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว ถ้าสัตว์แสดงพฤติกรรมออกมาเหมือนกันกับมนุษย์ ไทย์ให้จินตนาการว่ามีคอมพิวเตอร์ 2 เครื่อง คือ

1. เครื่อง A จะแสดงเลข 32 บนจอ เมื่อเรากดแป้นพิมพ์เลข 4 กับ 8
2. เครื่อง B จะแสดงเลข 32 บนจอ เมื่อเรากดแป้นพิมพ์เลข 4 กับ 8 เช่นกัน

เรารู้ว่าคอมพิวเตอร์ A ทำงานผ่านระบบพลังไฟฟ้าปกติทั่วไป ในขณะที่คอมพิวเตอร์เครื่อง B นั้นพิเศษกว่า เพราะเป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่ขับเคลื่อนด้วยระบบพลังน้ำ (hydraulic computer) ซึ่งถูกพัฒนา โดยอิลอน มัสก์ (Elon Musk) ประเด็นหลักคือ แม้มีความแตกต่างทางด้านกายภาพของคอมพิวเตอร์ ทั้งสอง เครื่อง แต่คอมพิวเตอร์ทั้งสองเครื่องสามารถแสดงผลบนหน้าจอให้ออกมาเหมือนกัน ผ่านคำสั่งการกด แป้นพิมพ์ที่เหมือนกันได้ ไทโย่นำตัวอย่างนี้มาพิจารณากับกรณีของสัตว์ โดยอ้างว่าแม้มนุษย์กับสัตว์มีระบบ ประสาทที่แตกต่างกัน แต่สัตว์สามารถมีความรู้สึกตัวเช่นเดียวกันกับมนุษย์ได้⁷ (Tye,2017,pp. 76-77) ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราไม่ชอบกินทุเรียน เราก็จะไม่ชอบกลิ่นทุเรียน สิ่งนี้เกิดขึ้นกับแมวเช่นกันแมวบางตัว เมื่อได้กลิ่นทุเรียน จะใช้มือตะกรุยใส่ทุเรียนเหมือนกับกรกลบสิ่งปฏิกูล พฤติกรรมนี้อันุมาณได้ว่าแมวมี ความรู้สึกตัวต่อกลิ่นทุเรียนเฉกเช่นเดียวกันกับมนุษย์ ผู้วิจัยเห็นว่าการเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่าง มนุษย์กับสัตว์จะพบปัญหาหลักประการหนึ่งได้แก่ ปัญหาเรื่องข้อจำกัดทางร่างกายและการแสดงออกทาง พฤติกรรม หมายความว่าไม่ใช่ทุกพฤติกรรมที่จะสามารถเปรียบเทียบระหว่างมนุษย์กับสัตว์ได้ เช่น เมื่อ มนุษย์รู้สึกดีใจ จะแสดงสีหน้ายิ้มแย้ม สนุกก็แสดงท่าทางที่ร่าเริงเช่นกัน รวมถึงการกระดิกหางแสดงความดี ใจ การดีใจของมนุษย์ไม่สามารถแสดงท่าทางกระดิกหางได้ แล้วสัตว์อื่นๆเช่น นก กิ้งก่า เสือ มันมี ความรู้สึกดีใจหรือไม่ ถ้ามี แล้วพวกมันมีการแสดงออกอย่างไร สิ่งนี้คือข้อจำกัดทางร่างกายและการ แสดงออกทางพฤติกรรม การเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์อาจเทียบได้เฉพาะบาง พฤติกรรมเท่านั้น หรือ มีเพียงบางพฤติกรรมเท่านั้นที่เพียงพอจะอนุมานได้ว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว เช่นเดียวกันกับมนุษย์ ซึ่งต้องเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาเมื่อมีความรู้สึกตัว และเป็น พฤติกรรมของสัตว์ที่สามารถแสดงออกมาได้เช่นเดียวกันกับมนุษย์

ในส่วนแรกผู้วิจัยเสนอว่าการยืนยันว่าสัตว์มีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ต้องใช้หลักฐาน สองแบบ ควบคู่กัน ได้แก่ หลักฐานทางกายวิภาค และหลักฐานพฤติกรรม โดยหลักฐานทางพฤติกรรมสัตว์ต้องมา จากการเปรียบเทียบกับพฤติกรรมมนุษย์ตามข้อเสนอของไทโย่ ในส่วนถัดไปจะหาหลักฐานพฤติกรรมที่ เพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ ซึ่งไทโย่เสนอว่าพฤติกรรมนั้นคือ “พฤติกรรมการเรียนรู้” (learning behavior)

⁷ แม้การเสนอวิธีการเปรียบเทียบของไทโย่ดังกล่าว มีอาจสรุปได้ว่า การแสดงออกพฤติกรรมเดียวกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองมีประสบการณ์เหมือนกัน แต่ไทโย่เห็นว่าการรับสมมุติฐานดังกล่าวดีกว่าการรับสมมุติฐานว่ามนุษย์และสัตว์แสดงพฤติกรรมแบบเดียวกัน แต่ มีประสบการณ์ต่างกัน เช่น ถ้าเราเคยมีความรู้สึกเจ็บ แล้วเราจะวิ่งหนีเมื่อมีเหตุการณ์อันตรายเกิดขึ้น เช่นเดียวกับกับกรณีสุนัข เราเห็นว่ามัน วิ่งหนี เมื่อมีคนหยิบไม้เรียว จากพฤติกรรมดังกล่าว การรับสมมุติฐานว่าสุนัขวิ่งหนี เนื่องจากมีประสบการณ์ความรู้สึกเจ็บ มีน้ำหนักมากกว่า การรับสมมุติฐานว่าสุนัขวิ่งหนี เนื่องจากสุนัขมีประสบการณ์แบบอื่นที่ไม่ใช่ความรู้สึกเจ็บ (Tye, 2017)

1.2. การอ้างเหตุผลเรื่องพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้

ตุ่นปากเปิดเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ออกลูกเป็นไข อาศัยอยู่บนบก แต่สามารถว่ายน้ำได้ นักวิทยาศาสตร์ทดลองโยนอาหารลงในน้ำ ตุ่นปากเปิดดำน้ำลงไปพร้อมกับการปิดหูและปิดตา แต่ มันสามารถใช้ปากคีบอาหารและนำขึ้นมาบนบกได้ การศึกษานี้ทำให้นักวิทยาศาสตร์ตั้งข้อสงสัยว่า ตุ่นปากเปิดรู้ได้อย่างไรว่าอาหารอยู่ ณ ตำแหน่งใดในน้ำในขณะที่มันหลับหูหลับตา และค้นพบคำตอบว่ามันใช้ประสาทสัมผัสพิเศษที่ปากของมันในการค้นหาและระบุตำแหน่งของวัตถุ ดังนั้น ตุ่นปากเปิดจึงสามารถรับรู้ตำแหน่งของวัตถุได้แม้หลับตาอยู่ก็ตาม (Griffiths, 1988) ถ้านักวิทยาศาสตร์ศึกษาเพียงร่างกายของตุ่นปากเปิดอาจไม่รู้ว่าโครงสร้างของปากมันมีไว้ใช้ทำอะไรบ้าง เมื่อศึกษาพฤติกรรมการ ดำน้ำของมัน ควบคู่ทำให้ค้นพบว่าปากของตุ่นปากเปิดสามารถใช้รับผัสสะได้ การศึกษาความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ของตุ่นปากเปิด จึงต้องศึกษาทั้งกายวิภาคและพฤติกรรมของมัน เพื่อยืนยันว่ามันมีการรับรู้โลกอย่างน้อยก็มีความแตกต่างจากมนุษย์ในเรื่องการระบุตำแหน่งของวัตถุในน้ำจากการใช้ผัสสะทางปาก การอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความรู้สึกตัวของสัตว์ในทัศนะของไทยมีลักษณะแบบการศึกษาตุ่นปากเปิดข้างต้น คือ ใช้หลักฐานทางพฤติกรรมเพื่ออนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ แต่ก็มีข้อแตกต่างกัน กล่าวคือ ทัศนะของไทยใช้การเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเกณฑ์ตามที่อธิบายไว้ข้างต้น คือ “ถ้าสถานะความรู้สึกตัว S เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม M ในมนุษย์ แล้ว S เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม M ในสัตว์ เช่นเดียวกัน” พฤติกรรม M สำหรับไทย หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ หรือ พฤติกรรมการตอบสนองแบบยืดหยุ่น (flexible behavior) เช่น การจับมิด ตอนเด็กเราอาจจับส่วนใบมิดและมีดบาด เราเจ็บเพราะโดนบาด จากนั้นเราเรียนรู้ว่าเราต้องจับมิดในส่วนด้ามมีด เรามีพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ หรือ เรามีการตอบสนองแบบยืดหยุ่น คือ เราเปลี่ยนพฤติกรรมจากจับใบมิดเป็นด้ามมีด หรือ เรามีการตอบสนองต่อใบมิดที่แตกต่างออกไปจากครั้งก่อน สัตว์หลายชนิดก็มีความสามารถในการเรียนรู้เช่นเดียวกับมนุษย์ เช่นตัวอย่าง การศึกษาเรื่องแมลงวันทองสามารถเรียนรู้การถูกช็อตไฟฟ้าได้จากการจดจำกลิ่นในขณะที่ถูกช็อต ซึ่ง เหมือนกับผึ้งน้ำหวาน ถ้ามีกลิ่นที่เหมือนกับตอนที่พวกมันถูกช็อตไฟฟ้า พวกมันจะบินหนีจากจุดนั้นเกือบ 24 ชั่วโมง ไทยอธิบายการศึกษานี้ว่า แมลงวันทองมีความรู้สึกเจ็บและพวกมันจำความรู้สึกเจ็บได้ เมื่อกลิ่นนี้ถูกปล่อยออกมาอีกครั้ง พวกมันจึงพยายามบินหนี ไทยสรุปว่าความรู้สึกเจ็บและความทรงจำของความรู้สึกเจ็บทำให้เกิดพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในแมลงชนิดนี้ (Yarali et al ,2008 as cited in Tye,2017, pp.140) นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของปลาหมึก นักวิทยาศาสตร์สามารถฝึกฝนปลาหมึกให้หยุดกินปู และเลือกกินแต่ปลาซาติน หรือฝึกสลบกันให้ปลาหมึกเลือกกินปู แต่ไม่กินปลาซาตินก็ได้เช่นกัน (Boycott, 1965, pp. 43) และตัวอย่างการศึกษาพฤติกรรมของปูเสฉวน ว่ามันมีความรู้สึกเจ็บและมีพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ โดยปกติแล้วปูเสฉวนจะมีลำตัวที่อ่อน มันจะหาเกาะกำบังให้กับร่างกายของ

ตนเอง เช่น เปลือกหอยหรืออาจเป็นขยะพลาสติกที่ถูกทิ้งไว้ตามชายหาด การทดลองนี้จะนำปูเสฉวนจำนวนหนึ่งมาทำการทดลอง และผู้ทดลองจะนำปูเสฉวนตัวหนึ่ง นำเปลือกหอยของมันมาพันด้วยสายไฟที่สามารถช็อตไฟฟ้าได้ในระดับเบา ในขณะที่ปูเสฉวนตัวอื่นๆจะถูกปล่อยให้เดินตามปกติไม่ถูกช็อต จากนั้นผู้ทดลองก็จะนำเปลือกหอยชิ้นใหม่เข้ามาวาง จากการศึกษาพบว่ามีเพียงปูเสฉวนตัวที่ถูกช็อตด้วยไฟฟ้าเท่านั้นที่ออกมาตรวจสอบเปลือกหอยชิ้นใหม่ ไทยเชื่อว่าคำอธิบายที่ดีที่สุดของการทดลองดังกล่าวคือ ปูเสฉวนสามารถจดจำการถูกช็อตและจดจำประสบการณ์ความรู้สึกเจ็บได้ และมีพฤติกรรมการเรียนรู้โดยพยายามเลือกเปลือกหอยที่จะไม่ถูกช็อตด้วยไฟฟ้า (Appel and Elwood, 2009a, 2009b as cited in Tye, 2017, pp.156-157) นอกจากนี้แมลงวันทอง ปลาหมึก และปูเสฉวน ที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมการเรียนรู้ยังมีการทดลองของสัตว์อีกมากที่แสดงให้เห็นว่าพวกมันมีพฤติกรรมการเรียนรู้และมีการตอบสนองแบบยืดหยุ่น จากหลักฐานเชิงพฤติกรรมการเรียนรู้ทำให้ไทยสรุปว่าสัตว์เหล่านี้มีความรู้สึกตัว⁸

อาจตั้งข้อสงสัยว่าพฤติกรรมการเรียนรู้เพียงพอที่จะยืนยันสถานะความรู้สึกตัวของสัตว์หรือไม่ เพราะมีความเป็นไปได้ว่าสิ่งมีชีวิตอาจมีการเรียนรู้ได้โดยปราศจากความรู้สึกตัว เช่น โพรโทซัวเป็นสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียวมีลักษณะตัวเหมือนวงรี อาศัยอยู่ในน้ำ หายใจด้วยออกซิเจน และกินแบคทีเรียเป็นอาหาร แม้ว่ามันจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีกลไกการทำงานของร่างกายที่ซับซ้อน แต่พวกมันสามารถปกป้องร่างกายของตนเองเพื่อความอยู่รอดได้ แล้วความสามารถในการปกป้องร่างกายตนเองของ โพรโทซัวนั้นนับว่าเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้หรือไม่ ไทยเห็นว่าโพรโทซัวไม่มีความรู้สึกตัว เพราะแม้ว่าพวกมันจะมีการปกป้องร่างกายของตนเอง แต่การตอบสนองของมันมีลักษณะเป็นการตอบสนองใน รูปแบบเดิมทุกครั้งเหมือนกับเสียงสัญญาณเตือนของรถยนต์ที่จะดังขึ้นทุกครั้งเมื่อเราขับรถเข้าไปใกล้สิ่งกีดขวาง โพรโทซัวจึงเป็นสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียวที่ไม่มีความรู้สึกตัว เพราะไม่มีการตอบสนองแบบยืดหยุ่น หรือไม่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ (Tye, 2017, pp.166-168) ผู้วิจัยตั้งข้อสงสัยว่า ถ้าโพรโทซัวไม่มีความรู้สึกตัวหรือการรับประสบการณ์ต่อโลก แล้วมันปกป้องร่างกายตนเองเพื่อเหตุใด คำอธิบายของทศนะแบบวิมิตินิยมอาจให้คำตอบได้ดีว่าโพรโทซัวเป็นแค่เครื่องจักร พวกมันไม่แตกต่างจากเครื่องดูดฝุ่นอัจฉริยะ แต่คำตอบดังกล่าวก็ยังมีสามารถแก้ปัญหาได้ว่าเครื่องดูดฝุ่นอัจฉริยะแบบโพรโทซัวจะปกป้องตนเองให้อยู่รอดเพื่อเหตุใด การอ้างเหตุผลของไทยจึงยังคงพบปัญหาหลายประการ ในส่วนถัดไปของบทความ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อวิจารณ์ต่างๆและเสนอข้อปกป้องต่อทศนะของไทยเรื่องความรู้สึกตัวของสัตว์

⁸ สำหรับไทย หลักฐานพฤติกรรมเรียนรู้ของสัตว์เป็นหลักฐานที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานสถานะจิต หรือความรู้สึกตัวของสัตว์ (Tye, 2017)

2.) ข้อวิจารณ์ต่อทัศนะของไมเคิล ไทย์ เรื่องความรู้สึกตัวของสัตว์

ในส่วนนี้ของบทความจะอธิบายข้อวิจารณ์ต่อทัศนะของไมเคิล ไทย์เรื่องความรู้สึกตัวของสัตว์ซึ่งมีสองประการหลัก ได้แก่ 1.) ข้อวิจารณ์เรื่องทฤษฎีวิวัฒนาการ 2.) ข้อวิจารณ์เรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว ในข้อวิจารณ์แรกผู้วิจัยจะปกป้องทัศนะของไมเคิล ไทย์โดยปรับทัศนะของเขาเสียใหม่ และแสดงให้เห็นว่าการยืนยันว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว ไม่จำเป็นต้องรับสมมุติฐานทฤษฎีวิวัฒนาการ เนื่องจากการวิวัฒนาการเกิดขึ้นแบบปราศจากความรู้สึกตัว ในข้อวิจารณ์ที่สองผู้วิจัยจะเสนอข้อปกป้องต่อทัศนะของไมเคิล ไทย์ โดยจะแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ของสัตว์เป็นพฤติกรรมที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมาณความรู้สึกตัวของสัตว์ ด้วยเหตุผลสองประการ คือ 1.) ถ้าสัตว์มีความสามารถในการเรียนรู้ที่จะใช้ประสบการณ์ในอดีต เพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน ความสามารถดังกล่าวเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว 2.) สัตว์ที่มีการเรียนรู้เพื่อหลบหลีกสถานการณ์ที่เคยก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บ เป็นสัตว์ที่มีความรู้สึกตัว เนื่องจากพวกมันปกป้องร่างกายของตนเองเพื่อไม่ให้มีประสบการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอีกครั้ง

2.1 ข้อวิจารณ์ต่อทัศนะของไมเคิล ไทย์ เรื่อง การรับสมมุติฐานทฤษฎีวิวัฒนาการ

“ผู้คนต้องเลือกระหว่างศรัทธาในพระเจ้า หรือ ศรัทธาในดาร์วิน” (Fodor & Piattelli-Palmarini, 2010, pp. xiii) มนุษย์มีความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสิ่งมีชีวิตมาตั้งแต่ยุคโบราณ มีหลักฐานทางเทวสถานที่ไว้สำหรับบูชาพระเจ้า ความเข้าใจเรื่องพระเจ้าสร้างสิ่งมีชีวิตเปลี่ยนไปหลังจากชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ออกงานเขียนที่ชื่อว่า “On the origin species” (Darwin, 1859) ผู้ให้กำเนิดทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution theory) ซึ่งเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตกำเนิดมาจากกระบวนการวิวัฒนาการ ผ่านการคัดสรรจากธรรมชาติ ข้อถกเถียงเรื่องต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิตระหว่างสองศรัทธา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ข้อถกเถียงระหว่างศาสนาและวิทยาศาสตร์ ในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะข้อถกเถียงและปัญหาเรื่องกำเนิดสิ่งมีชีวิตของทฤษฎีวิวัฒนาการเท่านั้น เนื่องจากทัศนะของไมเคิล ไทย์รับสมมุติฐานทฤษฎีดังกล่าว ในการอธิบายเรื่องความรู้สึกตัวของสัตว์ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าการยืนยันว่าสัตว์ชนิดใดมีความรู้สึกตัว มีจำเป็นต้องรับสมมุติฐานทฤษฎีดังกล่าว เนื่องจากปัญหาเรื่องความคลุมเครือในการสืบค้นหลักฐานในอดีต และกระบวนการวิวัฒนาการนั้นเกิดขึ้นแบบปราศจากความรู้สึกตัว

ไมเคิล ไทย์อธิบายว่าความสามารถในการมีความรู้สึกเจ็บนั้นมาจากกระบวนการธรรมชาติคัดสรร เนื่องจากความสามารถดังกล่าวเป็นประโยชน์สำหรับสิ่งมีชีวิต คือ การลดหรือหลบหลีกจากอาการบาดเจ็บทางร่างกาย (Tye, 2017, pp. 91) คำอธิบายดังกล่าวของไมเคิล ไทย์เป็นคำอธิบายในลักษณะของทฤษฎีวิวัฒนาการ เนื่องจากการอธิบายเรื่องการทำงานของร่างกายหรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งเกิดการวิวัฒนาการขึ้น

เพื่อให้สิ่งมีชีวิตอยู่รอดในสภาพแวดล้อม ผู้วิจัยเชื่อว่าคำอธิบายข้างต้นอีกนัยหนึ่งอาจเข้าใจได้ว่าการวิวัฒนาการของการกำเนิดความรู้สึกเจ็บ บรรพบุรุษของเราในยุคแรก หรือ สิ่งมีชีวิตในยุคแรกเริ่มอาจไม่มีความรู้สึกเจ็บ จากนั้นเกิดกระบวนการธรรมชาติคัดสรร แสดงให้เห็นว่าสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกเจ็บสามารถอยู่รอดได้มากกว่าสิ่งมีชีวิตที่ไร้ความรู้สึกเจ็บ ความรู้สึกเจ็บจึงเป็นคุณสมบัติที่ถูกคัดสรรให้สืบทอดจากสิ่งมีชีวิตบรรพบุรุษจนมาถึงมนุษย์ในปัจจุบัน การอธิบายว่าสิ่งมีชีวิตใดบ้างที่มีความรู้สึกเจ็บ ต้องศึกษาคุณสมบัติความรู้สึกเจ็บว่ามาจากบรรพบุรุษสิ่งมีชีวิตชนิดใด และสิ่งมีชีวิตใดในรุ่นถัดมาที่ได้รับการสืบทอดคุณสมบัติดังกล่าว ในทางเดียวกันการอธิบายความรู้สึกตัวแบบทฤษฎีวิวัฒนาการ ต้องศึกษาว่าความรู้สึกตัวกำเนิดมาจากสิ่งมีชีวิตใดเป็นชนิดแรก สิ่งมีชีวิตใดบ้างที่ได้รับการสืบทอดความรู้สึกตัวจนมาถึงมนุษย์ คำถามของการกำเนิดความรู้สึกเจ็บ และความรู้สึกตัวมีความคล้ายกันในลักษณะที่ต้องตอบคำถามข้างต้น แต่นัยสำคัญที่แตกต่างกันคือ ความรู้สึกเจ็บถูกวิวัฒนาการเพื่อให้สิ่งมีชีวิตสามารถหลบหลีกอันตรายที่อาจก่อให้เกิดอาการบาดเจ็บทางร่างกาย อย่างไรก็ตามทัศนะของไทยอาจพบข้อวิจารณ์ว่าความรู้สึกตัวถูกวิวัฒนาการมาเพื่อจุดประสงค์ใด เหตุใดธรรมชาติจึงคัดสรรให้มนุษย์มองเห็นดวงดาวที่ล่องลอยอยู่ในอวกาศ ได้ยินเสียงคลื่นมหาสมุทร หรือให้มนุษย์มีประสบการณ์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนดาวดวงนี้ และถ้าสัตว์มีความรู้สึกตัวแบบปรากฏการณ์ แล้วเหตุใดสัตว์จึงมีรูปแบบการรับประสบการณ์ที่แตกต่างจากมนุษย์ แล้วเหตุใดธรรมชาติคัดสรรให้มนุษย์และสัตว์หลายชนิดมีประสบการณ์ทางผัสสะที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีวิวัฒนาการตอบคำถามเรื่องจุดประสงค์ของการกำเนิดความรู้สึกตัวไม่ได้ อาจมีข้อวิจารณ์เกิดขึ้นว่าความรู้สึกตัวกำเนิดขึ้นเพื่อให้สิ่งมีชีวิตอยู่รอด คำถามประการถัดมาคือ เหตุใดสิ่งมีชีวิตต้องอยู่รอด หรือ มนุษย์ต้องอยู่รอดเพื่อเหตุและผลของสิ่งใด

การรับสมมุติฐานทฤษฎีวิวัฒนาการ ต้องตอบคำถามข้อวิจารณ์หนึ่งที่สำคัญ ได้แก่ ข้อวิจารณ์ของฟอดอร์และปิอาตเตลลี บัลมารินี (Fodor & Piattelli-Palmarini ,2010) เรื่องกระบวนการคัดสรรทางธรรมชาติเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ พวกเขายกตัวอย่างกรณีพฤติกรรมของต่อหมาล่าเบียนแมลงสาบเพศเมีย (*Ampulex compressa*) จะใช้พิษต่อยแมลงสาบทำให้มันเป็นอัมพาตโดยไม่ฆ่า จากนั้นก็จะย้ายไปที่รังของมัน และวางไข่ในท้องของแมลงสาบ ไข่ที่กำลังจะฟักก็จะได้รับสารอาหารจากร่างกายของแมลงสาบที่ยังมีชีวิตอยู่ อย่างไรก็ตามพวกเขาตั้งข้อสงสัยว่าพฤติกรรมของต่อหมาล่าเบียนนั้นแสดงออกมาเหมือนกัน คือ มีการต่อยแมลงสาบสองครั้งเสมอและเลือกส่วนที่ต่อยก่อนข้างชัดเจน การต่อยครั้งแรกจะต่อยที่บริเวณนอกของแมลงสาบซึ่งจะส่งผลให้ขาหน้าเป็นอัมพาตในช่วงเวลาหนึ่ง หลายนาที่ต่อมา มันจะต่อยครั้งที่สองตรงบริเวณหัวของแมลงสาบ จากนั้นมันก็จะวางไข่ในท้องของแมลงสาบ แมลงสาบก็จะเซื่องเหมือนสุนัขให้ต่อกระทำ สองสามวันต่อมา แมลงสาบก็จะขยับไม่ได้และกลายเป็นอาหารสดใหม่ให้แก่ลูกของมัน (Libersat, 2003 as cited in Fodor & Piattelli-Palmarini ,2010, pp. 89-91) พวกเขาวิจารณ์ว่า ต่อเป็นแมลงที่กำเนิด

มาประมาณ 400 ล้านปีก่อนหรืออาจมากกว่านั้น แต่มันก็ไม่นานเพียงพอที่จะทำให้เกิดการวิวัฒนาการและการคัดสรรพฤติกรรมที่ดีกว่านี้ได้ เนื่องจากพฤติกรรมการวางไข่ของมัน ณ ปัจจุบันนั้น อาจเกิดข้อผิดพลาดได้ในหลายแบบ เช่น พิษของมันอาจสามารถวิวัฒนาการได้หลายแบบโดยคัดสรรพิษที่สามารถฆ่าเหยื่อได้ หรือ มันอาจรู้สึกเจ็บจากการลากแมลงสาบที่มีขนาดใหญ่กว่ามัน หรือ ถ้าต่อยผิตที่และผิตเวลาอาจทำให้ร่างกายแมลงสาบเกิดการฟื้นฟูและกินตัวอ่อนในรังได้ อีกนัยหนึ่งพวกเขาวิจารณ์ทฤษฎีวิวัฒนาการว่าธรรมชาติสามารถคัดสรรพฤติกรรมที่ดีและมีประสิทธิภาพมากกว่านี้ให้แก่ต่อสายพันธุ์ดังกล่าวได้ เนื่องจากระยะเวลา 400 ล้านปีนั้นเพียงพอต่อการเกิดวิวัฒนาการ แต่ดูเหมือนว่ามันไม่เกิดขึ้นในแมลงชนิดนี้ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อวิจารณ์ข้างต้นว่าทฤษฎีวิวัฒนาการต้องตอบคำถามว่าธรรมชาติคัดสรรสิ่งที่ดีให้กับสัตว์ชนิดดังกล่าวอย่างไร ตัวอย่างเช่น ทำไมแมวร่องแค่มียาวๆ นกร่องจิบๆ สุนัขเห่าโฮ่งๆ ถ้าทฤษฎีวิวัฒนาการเป็นจริง แล้วอีกกี่ร้อยล้านปีที่พวกมันจะวิวัฒนาการให้ออกเสียงแบบอื่นได้ เหตุใดเสียงที่พวกมันกำลังใช้อยู่ ณ ปัจจุบัน จึงเป็นคุณสมบัติที่ได้รับคัดสรรจากธรรมชาติ แล้วพวกมันจะสามารถวิวัฒนาการ จนสามารถใช้ภาษาแบบมนุษย์ได้หรือไม่ หรือตัวอย่างเรื่องการวางไข่ของสัตว์ ซึ่งสัตว์หลายชนิดเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของลูกหลานตนเอง เช่น เต่าทะเลขึ้นมาวางไข่บนหาดทราย กบวางไข่ในน้ำสะอาด แต่ต่อสายพันธุ์ดังกล่าววางไข่ในท้องแมลงสาบ เหตุใดการคัดสรรทางธรรมชาติจึงเลือกให้สัตว์ชนิดนี้วางไข่ในรูปแบบนี้ แล้วอีกกี่ร้อยล้านปีที่ธรรมชาติจะคัดสรรสิ่งที่ดีให้แก่ต่อสายพันธุ์ดังกล่าวให้วางไข่ ณ ที่แห่งอื่น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าทัศนคติของฟอเดอร์และ ปิอาตเตลลี บัลมารินี ต้องตอบคำถามเช่นกันว่าเมื่อต่อสายพันธุ์ดังกล่าวตัวแรกที่เกิดขึ้นมาประมาณ 400 ล้านปีก่อน แล้วเมื่อถึงฤดูการวางไข่ มันได้มองหาแมลงสาบและวางไข่เหมือนกันกับพฤติกรรมปัจจุบันหรือไม่ เนื่องจากอาจมีความเป็นไปได้เช่นกันว่ามีการวิวัฒนาการเกิดขึ้นแล้ว คือ มันอาจเคยวางไข่ในสัตว์ชนิดอื่นและสถานที่อื่น แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่ากับการวางไข่ในท้องแมลงสาบ จึงมีความเป็นไปได้ว่าการวางไข่ในท้องของแมลงสาบเป็นคุณสมบัติที่ถูกคัดสรรจากธรรมชาติ

ประเด็นหลักของผู้วิจัยมีได้ต้องการเสนอว่าทฤษฎีวิวัฒนาการเป็นจริงหรือเท็จ เพียงแต่ต้องการแสดงให้เห็นว่า การยืนยันว่าสัตว์ชนิดใดบ้างมีความรู้สึกตัว มิจำเป็นต้องรับสมมติฐานทฤษฎีวิวัฒนาการ การจะยืนยันว่าแมวที่นั่งเลียขนอยู่ตรงหน้าเรามีความรู้สึกตัวหรือไม่ มิจำเป็นต้องศึกษาบรรพบุรุษของแมวว่าได้รับการสืบทอดความรู้สึกตัวมาจนถึงรุ่นปัจจุบันหรือไม่ ด้วยเหตุผลสองประการ ได้แก่ ประการแรกทฤษฎีวิวัฒนาการพบปัญหาการสืบค้นหลักฐานในอดีต เช่น เบริน และจอห์นสันเชื่อว่าจากหลักฐานฟอสซิลแสดงให้เห็นว่าแมวทั้งหมดในปัจจุบันได้รับการสืบทอดมาจากหนึ่งในหลายสายพันธุ์ซูดีรูรัส (*Pseudaelurus species*) ซึ่งอาศัยอยู่ในเอเชียเมื่อ 11 ล้านปีก่อน แต่ไม่รู้แน่ชัดว่ามาจากสายพันธุ์ใด (O'Brien & Johnson, 2007, pp. 71) ผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าการสืบหลักฐานยังมีแน่ชัดว่าแมวมมาจากสายพันธุ์ใด จะมีความสามารถตอบคำถามว่า

ประสบการณ์ของแมวบรรพบุรุษที่มีต่อโลกกับประสบการณ์ของแมวปัจจุบันที่มีต่อโลกเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร คุณสมบัติใดบ้างของบรรพบุรุษแมวที่ได้รับการคัดสรรให้สืบทอดมาถึงรุ่นปัจจุบัน

เหตุผลประการที่สอง คือ เนื่องจากกระบวนการธรรมชาติคัดสรรนั้นเกิดขึ้นแบบปราศจากความรู้สึกตัว หมายความว่า มนุษย์ไม่มีประสบการณ์หรือความรู้สึกตัวว่าตนได้รับคุณสมบัติใดบ้างที่ถูกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ยีราฟไม่มีความรู้สึกตัวว่าตนเองถูกธรรมชาติคัดสรรให้มีคอยาวมากกว่า คอสั้น ไม่ว่าจะกระบวนการธรรมชาติคัดสรรจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ สิ่งมีชีวิตไม่มีความรู้สึกตัวต่อกระบวนการวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นกับร่างกายของตนเอง ดังนั้น การยืนยันว่าแมวที่อยู่ตรงหน้าเรามีความรู้สึกตัวหรือไม่ จึงมีจำเป็นต้องศึกษาว่ามีวิวัฒนาการความรู้สึกตัวเกิดขึ้นกับแมวหรือไม่ เพราะ การวิวัฒนาการนั้นเกิดขึ้นแบบปราศจากความรู้สึกตัวหรือประสบการณ์ของสิ่งมีชีวิต แม้ว่าในอนาคตอาจพิสูจน์ได้ว่าทฤษฎีวิวัฒนาการเป็นจริง ก็จำเป็นต้องศึกษาบรรพบุรุษของแมวเช่นกัน เพราะแมวที่หนึ่งอยู่ตรงหน้า คือ วิวัฒนาการรุ่นล่าสุดที่มาจากกระบวนการธรรมชาติคัดสรร เราสามารถศึกษาจากมันได้โดยตรงว่าวิวัฒนาการของแมวรุ่นปัจจุบันมีความรู้สึกตัวหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นในประเด็นถัดไปว่าสามารถยืนยันได้ว่าสัตว์มีความรู้สึกตัวได้โดยไม่ต้องรับสมมุติฐานของทฤษฎีวิวัฒนาการ

2.2 ข้อวิจารณ์ต่อทัศนะของไทยเรื่องการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว

นักชีววิทยานิยามคำว่า “พฤติกรรมการเรียนรู้” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพราะข้อมูลจากการรับประสบการณ์ก่อนหน้า (Breed & Moore, 2012, pp.126) ไทย (Tye, 2017, pp.167-168) นิยาม “พฤติกรรมการเรียนรู้” หมายถึง ความสามารถในการตอบสนองต่อสถานการณ์เดียวกันในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป หรือ การมีพฤติกรรมตอบสนองแบบยืดหยุ่น ทั้งสองคำนิยามให้ความหมายในลักษณะที่เหมือนกัน คือ สัตว์มีความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น มีสาเหตุมาจากการรับประสบการณ์ก่อนหน้า ตัวอย่างเช่น สุนัขเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองจากการคาบลูกบอลสีฟ้า เป็นลูกบอลสีม่วง เนื่องจากมันมีประสบการณ์ก่อนหน้าว่าการคาบลูกบอลสีม่วงลงตะกร้าจะทำให้มันได้รับอาหาร สำหรับไทยพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการตอบสนองแบบยืดหยุ่น การอ้างเหตุผลดังกล่าวของไทยพบข้อวิจารณ์ประการที่สอง เรื่อง “การเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว” (unconscious learning) (Andrews, 2015, pp.57) เช่น การเรียนไวยากรณ์ทางภาษา ที่เราสามารถเรียนรู้และใช้การสื่อสารภาษาไทยได้ แม้ว่าเราจะไม่เคยเรียนไวยากรณ์ภาษาไทยตั้งแต่เด็ก การเรียนรู้ไวยากรณ์ภาษาจึงมีลักษณะเป็นการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว หรือ ปราศจากประสบการณ์ต่อการเรียนไวยากรณ์ สมมติว่ารับสมมุติฐานตัวอย่างข้างต้นว่า

เป็นกรณีการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว ปัญหาของประเด็นนี้ คือ การเรียนรู้ของสัตว์เป็นการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัวเหมือนกับกรณีการเรียนรู้ไวยากรณ์ของมนุษย์หรือไม่ ผู้วิจัยเชื่อว่ามีพฤติกรรม การเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นแบบมีความรู้สึกตัว เช่น พฤติกรรมการเรียนรู้ เพื่อที่จะได้รับรางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่ดี และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ถ้าส่งงานตรงเวลาจะได้รับ คำชมจากหัวหน้า ถ้าส่งงานไม่ตรงเวลา ก็อาจจะถูกหักเงินเดือน สิ่งนี้เกิดขึ้นกับสุนัขและสัตว์หลายชนิดเช่นกัน พวกมันเรียนรู้ที่จะตอบสนอง เพื่อที่จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี เช่น เด็กชายเทนเฟ็กสุนัข โดยการสร้างเงื่อนไขว่า ถ้าสุนัขคาบลูกบอลสีม่วงลงในตะกร้าพวกมันจะได้รับอาหาร แต่ถ้าพวกมันคาบ ลูกบอลสีอื่นพวกมันจะไม่ได้รับอาหาร แน่นอนว่าสุนัขเรียนรู้ที่จะคาบเพียงลูกบอลสีม่วง เพื่อที่จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี เจ้าของสัตว์เลี้ยงรู้ผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงพยายามฝึกให้มันทำท่าทางต่างๆ และให้รางวัลพวกมันเป็นสิ่งตอบแทน พฤติกรรมการเรียนรู้ของทั้งมนุษย์และสัตว์มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่จะตอบสนอง เพื่อให้ได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี และเรียนรู้ที่จะหลบหลีกพฤติกรรมที่จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ไม่ดี และพฤติกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีความรู้สึกตัว เนื่องจากทั้งมนุษย์และสัตว์มีการตอบสนองแบบยืดหยุ่น คือ สุนัขมีการรับประสบการณ์ต่อลูกบอลสีม่วง และสีอื่น ๆ และมันมีความรู้สึกตัวต่อการเลือกสีม่วงมากกว่าสีอื่น ๆ เหมือนกับมนุษย์มีความรู้สึกตัวต่อการเลือกที่จะส่งงานตรงเวลา มากกว่าการส่งงานไม่ตรงเวลา การพิจารณาว่าสัตว์มีพฤติกรรมการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว ต้องหาความแตกต่างว่าสิ่งใดที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีความรู้สึกตัวเกิดขึ้นเฉพาะมนุษย์ ไม่เกิดขึ้นในสัตว์ แม้ว่ามนุษย์และสัตว์จะตอบสนองเหมือนกันภายใต้เงื่อนไขเดียวกันก็ตาม

ในประเด็นก่อนหน้าผู้วิจัยได้อธิบายการอ้างเหตุผลในทัศนะของไทย ซึ่งสนับสนุนว่าพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่จำเป็นและเพียงพอต่อการยืนยันสถานะความรู้สึกตัวของสัตว์ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะสนับสนุนการอ้างเหตุผลดังกล่าวของไทย โดยแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกตัวหรือประสบการณ์ของสัตว์ ด้วยการอ้างเหตุผลหลักสองการอ้างเหตุผล ได้แก่ การอ้างเหตุผลแรก พฤติกรรมการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว เนื่องจากสัตว์มีข้อมูลจากประสบการณ์ในอดีต และสามารถใช้อุปกรณ์นั้นตอบสนองกับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้ และการอ้างเหตุผลแบบที่สอง พฤติกรรมการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความรู้สึกตัว เนื่องจากสัตว์ปกป้องร่างกายจากอาการบาดเจ็บ

มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้ ทุกวันที่เราตื่นขึ้นมาเราต่างเรียนรู้จากประสบการณ์ของเราในอดีต เมื่อวานเรามีประสบการณ์ต่ออาหารทะเล ทำให้เรารู้ว่าเราแพ้อาหารทะเล จากวันนั้นเป็นต้นมาจนถึงวันนี้เราจึงเลี่ยงการทานอาหารทะเล เรามีประสบการณ์ต่อการเห็น ได้กลิ่น ได้ยินเสียงของคนรัก แม้ห่างหายไปหนึ่งอาทิตย์ กลับมาพบกัน เราก็ยังคงจำได้ว่านั่นคือ คนรัก มนุษย์ไม่ได้เป็นสิ่งมีชีวิตเดียวที่มีความสามารถในการเรียนรู้ ตามที่แสดงให้เห็นในประเด็นก่อนหน้าว่าสัตว์หลายชนิดมีความสามารถดังกล่าว และสุนัขเป็น

ปูเสฉวน และแมงวันทอง เนื่องจากพวกมันมีประสบการณ์ต่อความรู้สึกเจ็บ จึงเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่จะหลบหลีกและปกป้องร่างกายของตนเอง ข้อวิจารณ์เรื่องสัตว์มีพฤติกรรมการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว จึงไม่สมเหตุสมผล เพราะถ้าสัตว์ไม่มีประสบการณ์ความรู้สึกเจ็บ พฤติกรรมการเรียนรู้ที่จะปกป้องร่างกายย่อมไม่เกิดขึ้น ข้อวิจารณ์อีกประการหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นคือ มีกรณีตัวอย่างการศึกษาของมนุษย์ที่ได้รับอาการบาดเจ็บ แต่ไม่มี ความรู้สึกตัวหรือประสบการณ์ต่อความรู้สึกเจ็บคือ การใช้เลเซอร์ยิงความร้อนที่มือของเด็กอายุ 7 ขวบ ซึ่งคอร์เท็กซ์รับความรู้สึกทางกายปฐมภูมิ (SI: Primary somatosensory cortex) ของเขาได้รับความเสียหาย เนื่องจากเส้นเลือดในสมองแตก (Stroke) เลเซอร์นี้ยิงไปที่มือขวาก่อนแล้วเลื่อนผ่านไปที่มือซ้าย เด็กชายคนนี้รายงานว่าเขามีความรู้สึกไม่พอใจ แต่เขาไม่มีความรู้สึกเจ็บ (Ploner et al., 1999 as cited in Tye, 2017, pp. 78-79) จากการศึกษาี้แสดงให้เห็นว่าอาการบาดเจ็บทางร่างกายอาจเกิดขึ้นได้ แม้ปราศจากประสบการณ์ความรู้สึกเจ็บ ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีตัวอย่างข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่าสมองของเขาได้รับความเสียหาย จึงทำให้ขาดความสามารถในการรับประสบการณ์ความรู้สึกเจ็บ แต่ในกรณีปกติทั่วไป มนุษย์มีประสบการณ์ต่ออาการบาดเจ็บของร่างกาย สัตว์ที่เรียนรู้เพื่อปกป้องอาการบาดเจ็บ ก็ย่อมมีประสบการณ์ต่อความรู้สึกเจ็บเช่นกัน อย่างไรก็ตามประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าหลักฐานเชิงประจักษ์นั้นมีความสำคัญ เนื่องจากการจะใช้สัตว์ชนิดใดๆ มาทำการทดลองจำเป็นต้องใช้สัตว์ที่มีร่างกายสมบูรณ์ เพื่อที่จะให้ได้ผลลัพธ์ที่แม่นยำต่อการศึกษาสภาวะความรู้สึกตัวของสัตว์

ในมนุษย์และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมี “ตัวรับความรู้สึกเจ็บ” (nociceptors) ซึ่งทำหน้าที่ ส่งสัญญาณความรู้สึกเจ็บ และมีการศึกษาพบว่ามีตัวรับความรู้สึกเจ็บในปลาเทราต์ (trout) เช่นกัน ซึ่งอยู่ในบริเวณใบหน้าและหัวของมัน โดยตัวรับความรู้สึกเจ็บนี้จะทำงานเมื่อปลาเทราต์ถูกจับหรือล่า โดยมันจะแสดงพฤติกรรมตอบสนองโดยการพยายามว่ายน้ำหนี ซึ่งเหมือนกับกรณีของมนุษย์ที่เมื่อเจอสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกเจ็บ เราก็จะพยายามหนีเช่นเดียวกันกับปลา (Sneddon et al., 2003 as cited in Tye, 2017, pp. 96-97) การที่ปลามีตัวรับความรู้สึกเจ็บเป็นหลักฐานทางกายวิภาค และการว่ายน้ำพยายามหนีหนีความรู้สึกเจ็บ เป็นหลักฐานทางพฤติกรรม จากหลักฐานทั้งสองอนุมานได้ว่าปลาเทราต์เป็นสัตว์ที่มีความรู้สึกตัว อย่างไรก็ตามสัตว์ทุกชนิดมิได้ตอบสนองต่อความรู้สึกเจ็บทั้งหมด ไทย์ยกตัวอย่างการศึกษาแมลงของไอซ์แมนที่แสดงให้เห็นว่าแมลงไม่แสดงพฤติกรรมใดๆ เพื่อปกป้องอวัยวะส่วนที่ได้รับการบาดเจ็บ เช่น การเดินกะเผลกหลังจากที่ขาได้รับการบาดเจ็บ การลดอาหาร หรือ งดการสืบพันธุ์เพราะอาการบาดเจ็บ ในทางตรงข้ามแมลงยังคงดำเนินกิจวัตรประจำวันของพวกมันตามปกติ แม้ว่าจะได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรงก็ตาม (Eisemann et al., 1984, pp. 166 as cited in Tye, 2017, pp. 137) ไอซ์แมนยกตัวอย่างการศึกษาพฤติกรรมของตั๊กแตนโลกัสที่ยังคงกินอาหารต่อไป แม้ว่าตั๊กแตนตัวนั้นกำลังกินตัวมันเองก็ตาม และมีแมลงอีกหลายชนิดยังคงดำเนินชีวิตตามปกติ แม้ว่าตัวมันจะกำลังถูกปรสิติกินอวัยวะภายในอยู่ก็ตาม ไอซ์แมนสรุปว่าแมลงไม่มี

ความรู้สึกเจ็บ ไทยวิจารณ์ไอซ์แมนว่ามีแมลงบางชนิดที่มีความรู้สึกเจ็บดังตัวอย่างแมลงวันทอง เนื่องจากมันมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงความรู้สึกเจ็บ แมลงจึงเป็นกลุ่มสัตว์ที่มีทั้งชนิดที่มีความรู้สึกตัวและชนิดที่ไม่มีความรู้สึกตัว⁹ ตั๊กแตนโลกัสไม่มีการตอบสนองความรู้สึกเจ็บจากการถูกกิน เพราะมันไม่มีประสบการณ์ต่อความรู้สึกเจ็บ จึงไม่จำเป็นต้องปกป้องร่างกาย ตั๊กแตนโลกัสจึงมีลักษณะแบบเครื่องจักร ตามการเรียกของทศนะแบบวิมิตินิยม คำถามที่สำคัญประการหนึ่งคือ ธรรมชาติสร้างสิ่งเหล่านี้มาเพื่อเหตุใด ผู้วิจัยเห็นว่าแมลงเหล่านี้เปรียบเสมือนกับเครื่องดูดฝุ่น มีหน้าที่เพียงแค่ทำให้ระบบนิเวศสมดุล โดยการกินพืช และตัวมันเองก็เป็นอาหารให้นักล่าอื่นในระบบนิเวศ

3. บทสรุป

บทความนี้วิเคราะห์การอ้างเหตุผลและข้อวิจารณ์ต่อทศนะของไทย เรื่องความรู้สึกตัวของสัตว์ ในส่วนแรกอธิบายการอ้างเหตุผลสองแบบในทศนะของไทย เพื่อสนับสนุนว่าสัตว์บางชนิดมีความรู้สึกตัว การอ้างเหตุผลแบบแรกเรื่องการเปรียบเทียบพฤติกรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ เพื่ออนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ เนื่องจากมนุษย์และสัตว์สามารถตอบสนองเหมือนกันภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน จึงสามารถใช้การเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมของมนุษย์กับสัตว์ได้ การอ้างเหตุผลแบบที่สองของไทย เรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสัตว์มีพฤติกรรมตอบสนองแบบยืดหยุ่น ในส่วนถัดมาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อวิจารณ์หลักสองข้อวิจารณ์ต่อทศนะของไทย ได้แก่ ข้อวิจารณ์แบบแรก เรื่องการรับสมมุติฐานทฤษฎีวิวัฒนาการ ผู้วิจัยปรับการอ้างเหตุผลของไทยใหม่ โดยแสดงให้เห็นว่าการยืนยัน ความรู้สึกตัวของสัตว์ มีจำเป็นต้องรับสมมุติฐานทฤษฎีวิวัฒนาการ เนื่องจากทฤษฎีวิวัฒนาการพบปัญหาสองประการหลัก คือ ปัญหาการสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่คลุมเครือ และ ปัญหาเรื่องกระบวนการวิวัฒนาการเกิดขึ้นแบบปราศจากประสบการณ์หรือความรู้สึกตัวของสิ่งมีชีวิต ข้อวิจารณ์แบบที่สองต่อทศนะของไทย เรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้แบบปราศจากความรู้สึกตัว ผู้วิจัยแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ของสัตว์เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีความรู้สึกตัว ด้วยเหตุผลสองประการ คือ การอ้างเหตุผลแรกเสนอว่า พฤติกรรมการเรียนรู้อนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ เนื่องจากสัตว์มีประสบการณ์ในอดีตและใช้ประสบการณ์นั้นตอบสนองต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันได้ และการอ้างเหตุผลแบบที่สองเสนอว่า พฤติกรรมการเรียนรู้อนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ เนื่องจากพวกมันมีการปกป้องร่างกายของตนเอง ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงสนับสนุน

⁹ สำหรับไทยการสรุปว่าแมลงชนิดใดบ้างมีความรู้สึกตัว ต้องพิจารณาจากหลักฐานทางพฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น แมลง A มีความรู้สึกตัว เพราะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ หรือ แมลง B ไม่มีความรู้สึกตัว เพราะไม่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้สำหรับไทยเห็นว่าไม่สามารถสรุปโดยรวมได้ว่าแมลงทั้งหมดทุกชนิดเป็นสัตว์ที่มีหรือไม่มีความรู้สึกตัว (Tye,2017)

ทัศนะของไทยว่า พฤติกรรมการเรียนรู้เป็น พฤติกรรมที่จำเป็นและเพียงพอต่อการอนุมานความรู้สึกตัวของสัตว์ คำถามเรื่องสัตว์มีความรู้สึกตัวหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับการศึกษาหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าสัตว์ชนิดนั้นมีพฤติกรรมการเรียนรู้หรือไม่

References

Andrews, K. (2015). *The Animal Mind: An Introduction to the Philosophy of Animal Cognition*. Routledge.

Andersen, S. B., Gerritsma, S., Yusah, K. M., Mayntz, D., Hywel-Jones, N. L., Billen, J., Boomsma, J. J., & Hughes, D. P. (2009). The life of a dead ant: The expression of an adaptive extended phenotype. *The American Naturalist*, 174(3), 424–433.
<https://doi.org/10.1086/603640>

Appel, M., & Elwood, R. W. (2009a). Gender differences, responsiveness and memory of a potentially painful event in hermit crabs. *Animal Behaviour*, 78(6), 1373–1379.
<https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2009.09.008> (cite in Tye, 2017)

Appel, M., & Elwood, R. W. (2009b). Motivational trade-offs and potential pain experience in hermit crabs. *Applied Animal Behaviour Science*, 119(1–2), 120–124.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2009.03.013> (cite in Tye,2017)

Block, N. (1995). On a confusion about a function of consciousness. *The Behavioral and Brain Sciences*, 18(2), 227–247. <https://doi.org/10.1017/s0140525x00038188>

Boycott, B. B. (1965). Learning in the octopus. *Scientific American*, 212(3), 42–50.
<https://doi.org/10.1038/scientificamerican0365-42>

Breed, M.D., & Moore, J. (2012). *Animal Behavior*. Academic Press.

Carruthers, P. (2000). *Phenomenal consciousness: A naturalistic theory*. Cambridge University Press.

- Darwin, C. (1859). *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*. London :John Murray.
- Descartes, R. (1991). *The philosophical writings of Descartes: The correspondence volume 3* (J. Cottingham, D. Murdoch, R. Stoothoff, & A. Kenny, Eds.). Cambridge University Press.
- Eisemann, C. H., Jorgensen, W. K., Merritt, D. J., Rice, M. J., Cribb, B. W., Webb, P. D., & Zalucki, M. P. (1984). Do insects feel pain? — A biological view. *Experientia*, 40(2), 164–167. <https://doi.org/10.1007/bf01963580> (cite in Tye, 2017)
- Fodor, J., & Piattelli-Palmarini, M. (2010). *What Darwin got wrong*. Farrar Straus Giroux.
- Griffiths, M. (1988). The Platypus. *Scientific American*, 258(5), 84–91. <https://doi.org/10.1038/scientificamerican0588-84>
- Ha, J. C., & Champion, T. L. (2019). *Dog Behavior: Modern Science and Our Canine Companions*. Elsevier.
- Horowitz, A. (2009). *Inside of a Dog: What Dogs See, Smell and Know*. 1st Scribner hardcover ed. Scribner. (cite in Ha & Champion, 2019)
- Jamieson, D. (1998). V - Science, knowledge, and animal minds. *Proceedings of the Aristotelean Society*, 98(1), 79-102. <https://doi.org/10.1111/1467-9264.00026>
- Jackson, F. (1986). What Mary Didn't Know. *The Journal of Philosophy*, 83(5), 291. <https://doi.org/10.2307/2026143>
- Koivula, M., Viitala, J., & Korpimäki, E. (1999). Kestrels prefer scent marks according to species and reproductive status of voles. *Ecoscience*, 6(3), 415–420. <https://doi.org/10.1080/11956860.1999.11682544>. (cite in Tye, 2017)
- Libersat, F. (2003). Wasp uses venom cocktail to manipulate the behavior of its cockroach prey. *Journal of Comparative Physiology. A, Neuroethology, Sensory, Neural, and Behavioral*

- Physiology*, 189(7), 497–508. <https://doi.org/10.1007/s00359-003-0432-0> (cite in (Fodor & Piattelli-Palmarini, 2010)
- O'Brien, S. J., & Johnson, W. E. (2007). The Evolution of CATS. *Scientific American*, 297(1), 68–75.
- Ploner, M., Freund, H.-J., & Schnitzler, A. (1999). Pain affect without pain sensation in a patient with a postcentral lesion. *Pain*, 81(1), 211–214. [https://doi.org/10.1016/s0304-3959\(99\)00012-3](https://doi.org/10.1016/s0304-3959(99)00012-3) (cite in Tye, 2017)
- Searle, J. R. (1994). Animal Minds. *Midwest Studies in Philosophy*, 19, 206–219. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4975.1994.tb00286.x>
- Sneddon, L. U., Braithwaite, V. A., & Gentle, M. J. (2003). Do fishes have nociceptors? Evidence for the evolution of a vertebrate sensory system. *Proceedings. Biological Sciences*, 270(1520), 1115–1121. <https://doi.org/10.1098/rspb.2003.2349> (cite in Tye,2017)
- Tye, M. (2017). *Tense Bees and Shell-Shocked Crabs: Are Animals Conscious?* Oxford University Press.
- Yarali, A., Niewalda, T., Chen, Y.-C., Tanimoto, H., Duernagel, S., & Gerber, B. (2008). 'Pain relief' learning in fruit flies. *Animal Behaviour*, 76(4), 1173–1185. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2008.05.025>. (cite in Tye, 2017)